

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Zielonej Górze

LZG – 4101-01-02/2013

P/13/102

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli P/13/102 – Realizacja kontraktów socjalnych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świdnicy w latach 2011-2012.

Jednostka przeprowadzająca kontrolę Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

Kontrolerzy 1) Beata Jakubowska, główny specjalista kontroli państwowej,
upoważnienie do kontroli nr 84866 z dnia 26 lutego 2013 r.
2) Oskar Zadrejko, główny specjalista kontroli państwowej,
upoważnienie do kontroli nr 84871 z dnia 13 marca 2013 r.

(dowód: akta kontroli str. 1-4)

Jednostka kontrolowana Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świdnicy (zwany dalej *GOPS* lub *Ośrodkiem*)

Kierownik jednostki kontrolowanej Anna Mierzwa, kierownik

(dowód: akta kontroli str. 5)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹ działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Powyższą ocenę uzasadnia prawidłowe przygotowanie oraz realizowanie kontraktów socjalnych, finansowanych ze środków własnych, jak i współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Dzięki właściwemu określeniu przyczyn powodujących trudną sytuację życiową klientów Ośrodka, a następnie adekwatnemu doborowi instrumentów/działań mających ją przezwyciężyć, stwierdzono wysoką skuteczność kontraktów socjalnych, zwłaszcza w zakresie usamodzielnienia beneficjentów GOPS. Świadczy o tym spadek liczby osób korzystających ze świadczeń socjalnych oraz zarejestrowanych w PUP² po realizacji kontraktu³. Do zaistnienia tej korzystnej tendencji przyczyniło się również kierowanie bezrobotnych na szkolenia zawodowe⁴ oraz do wykonywania prac społecznie-użytecznych w ramach zawartych porozumień, odpowiednio z Miastem Zielona Góra oraz Powiatowym Urzędem Pracy (PUP) w Zielonej Górze, którego treść była zgodna z postanowieniami Wytocznych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Środki na realizację kontraktów socjalnych wykorzystywane były zgodnie z przeznaczeniem, a działania finansowane środkami przeznaczonymi na realizację

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

² Liczba klientów zarejestrowanych w PUP: przed zawarciem kontraktów – 27 osób, wg stanu na miesiąc marzec 2013 r. – 11 osób. Ze świadczeń pomocy społecznej - po zakończeniu realizacji kontraktów - przestało korzystać 12 spośród 40 beneficjentów kontraktów.

³ Dotyczy klientów Ośrodka, którzy realizowali kontrakty.

⁴ Na 12 osób przeszkolonych 9 znalazło zatrudnienie.

kontraktów socjalnych były weryfikowane. Każdorazowo, przebieg realizacji działań beneficjenta był monitorowany przez pracownika socjalnego, a przed zakończeniem kontraktu dokonywano oceny tych działań.

Stwierdzone drobne nieprawidłowości dotyczyły zatrudniania niewystarczającej liczby pracowników socjalnych, wbrew wymogom określonym w art. 110 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁵, jednak NIK wzięła pod uwagę niewielki stopień niespełnienia ustalonego wskaźnika oraz sporządzenia – w dwóch przypadkach – wywiadów środowiskowych po zawarciu kontraktu socjalnego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Wykonanie zadań w zakresie przygotowania, zawierania i realizacji kontraktów socjalnych

Opis stanu faktycznego

1.1. Ośrodek przygotował *Ocenę zasobów pomocy społecznej na rok 2011*, o której mowa w art. 16a ustawy o pomocy społecznej, której elementem były m.in. dane o sytuacji demograficznej i społecznej w latach 2009-2011 oraz prognozy odnoszące się do kolejnego roku.

(dowód: akta kontroli str. 18-56)

Zgodnie z postanowieniami Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Świdnica na lata 2010-2014⁶, nadzór nad realizacją założonych w Strategii celów, w tym określonych w obszarze pomocy społecznej oraz rozwiązywania problemów bezrobocia, sprawował kierownik GOPS, w szczególności poprzez:

- udzielanie doraźnej pomocy finansowej – zgodnie z ustawą o pomocy społecznej,
- prowadzenie świetlic środowiskowych, profilaktyczno-wychowawczych oraz socjoterapeutycznych,
- wprowadzanie do środowisk dysfunkcyjnych asystentów rodziny,
- zapewnienie posiłku osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej – w ramach programu *Pomoc państwa w zakresie dożywiania*,
- współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy (PUP) oraz Centrum Integracji Społecznej (CIS), w wyniku której beneficjenci pomocy społecznej mogli podwyższać swoje kwalifikacje zawodowe oraz podejmować zatrudnienie w ramach prac interwencyjnych oraz prac społecznie użytecznych,
- współpracę z Punktem Konsultacyjno-Terapeutycznym, gdzie organizowano terapię indywidualną, grupową, rodzinną oraz grupy wsparcia dla osób uzależnionych oraz dla kobiet z chorobami nowotworowymi.

(dowód: akta kontroli str. 57-75, 76-92)

Zakres prowadzonych działań związanych z zawieraniem kontraktów socjalnych oraz grupy docelowe, do jakich kierowana była w tym zakresie oferta GOPS, były zgodne z założeniami Strategii.

(dowód: akta kontroli str. 76-92)

⁵ Dz. U. z 2013, poz. 182.

⁶ Uchwała Nr IV/13/10 Rady Gminy Świdnica z dnia 30.04.2010 r.

1.2. W GOPS nie wprowadzono wewnętrznych procedur dotyczących zawierania kontraktów socjalnych. W ocenie kierownika GOPS, funkcjonujące unormowania były wystarczające.

(dowód: akta kontroli str. 95)

GOPS zatrudniał - posiadających odpowiednie kwalifikacje⁷ - trzech pracowników socjalnych, podczas gdy liczba mieszkańców Świdnicy wynosiła 6.075 na koniec 2011 r. oraz 6.166 na koniec 2012 r.⁸

Zgodnie z art. 110 ust. 11 ustawy o pomocy społecznej, *OPS zatrudnia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców, nie mniej jednak niż trzech pracowników.*

(dowód: akta kontroli str. 97, 98)

W lipcu 2011 r. kierownik GOPS zwróciła uwagę Wójtowi Gminy na niespełnianie współczynnika zatrudnienia oraz wniosła o rozważenie zatrudnienia kolejnego pracownika socjalnego na ½ etatu.

(dowód: akta kontroli str. 99)

Na niespełnianie ww. normy wskazywał również dwukrotnie - w toku przeprowadzanych kontroli - Lubuski Urząd Wojewódzki, w ramach których stwierdzono zasadne przyznawanie świadczeń.

(dowód: akta kontroli str. 102-103, 106-107)

Wójt Gminy Świdnica poinformował m.in., że: (...) *niezatrudnienie czwartego pracownika socjalnego wynika z trudnej sytuacji budżetu Gminy Świdnicy i realizowaniem w ostatnich latach ogromnych inwestycji ułatwiających życie mieszkańcom gminy Świdnica (kanalizacja, wodociągi), ale także z braku konieczności, wobec bardzo dobrze prowadzonej polityki i pracy socjalnej. Jednocześnie informuję, że GOPS zatrudniał także asystentów rodziny (...).*

(dowód: akta kontroli str. 148)

Przygotowanie oraz realizacja kontraktów socjalnych nie były przedmiotem kontroli wewnętrznej i zewnętrznej.

(dowód: akta kontroli str. 100-101)

Odnośnie nadzoru nad wypełnianymi przez pracowników socjalnych zadaniami związanymi z zawieraniem i realizacją kontraktów socjalnych kierownik GOPS A. Mierzwa wyjaśniła: *Nadzór sprawuję m.in. poprzez analizę kontraktów socjalnych, których liczba w skali roku pozwala na bieżące monitorowanie, wywiady środowiskowe, rozmowy z pracownikami socjalnymi oraz sprawozdania pracowników socjalnych z realizacji zadań realizowanych w ramach projektu systemowego współfinansowanego ze środków UE.*

Pracownicy socjalni, w toku trwania projektu finansowanego z UE „Odnaleźć siebie (...)”, co trzy miesiące składali sprawozdania z wykonanej pracy socjalnej.

(dowód: akta kontroli str. 95, 110-127)

Pracownicy GOPS ocenili kontrakt socjalny jako jeden z najbardziej efektywnych narzędzi służących aktywizacji bezrobotnych, jednak istotną barierą utrudniającą podjęcie pracy po realizacji kontraktu socjalnego był brak ofert pracy dla osób

⁷ Określone w art. 116 ustawy o pomocy społecznej.

⁸ Wskaźnik bezrobocia w powiecie zielonogórskim wynosił odpowiednio: 14,8% i 15,8%, a liczba osób bezrobotnych w gminie Świdnica wynosiła: 236 i 300 mieszkańców.

z niskimi kwalifikacjami zawodowymi oraz bezradność tych osób, obawy przed podjęciem pracy, niska motywacja i przyzwyczajenie do istniejącej sytuacji, a w przypadku pozostałych kontraktów, których celem było rozwiązywanie innych trudności życiowych – do występujących barier pracownicy zaliczyli: długi okres oczekiwania na terapię stacjonarną (zamkniętą) w zakładach opieki zdrowotnej oraz ograniczoną liczbę miejsc na kursach zawodowych organizowanych przez Centrum Integracji Społecznej.

(dowód: akta kontroli str. 128-133)

Głównym powodem nie zawierania większej liczby kontraktów przez GOPS były ograniczone możliwości finansowe oraz limit godzin przewidziany na terapię, który został ustalony w umowie zawartej przez terapeutę z gminą Świdnica.

(dowód: akta kontroli str. 204)

1.3. GOPS zawarł z PUP w Zielonej Górze dwa porozumienia w sprawie wykonywania prac społecznie użytecznych, których treść odpowiadała postanowieniom *Wytycznych (...) w zakresie współpracy przy podejmowaniu działań na rzecz osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej* opracowanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w dniu 14 maja 2009 r. W wyniku tej współpracy, GOPS skierował w 2011 r. 13 osób, a w 2012 r. 15 osób do wykonywania prac społecznie użytecznych, w ramach realizacji kontraktu A – w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej.

(dowód: akta kontroli str. 134-141, 144)

GOPS nie kierował do PUP wniosków, o których mowa w art. 50 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁹. W GOPS nie sporządzano analiz dotyczących charakteru bezrobotnych wymienionych w art. 49 cyt. ustawy, zamieszkujących na terenie gminy.

Kierownik GOPS A. Mierzwa wyjaśniła: *Większości beneficjentów OPS, problemy – zawarte w kontraktach socjalnych typu A – dotyczyły terapii, leczenia odwykowego, współpracy z asystentami rodziny (...). Natomiast aktywizację zawodową realizowaliśmy poprzez organizację prac społecznie użytecznych na terenie naszej gminy na podstawie porozumienia zawartego z PUP. Ponadto, na szkoleniach organizowanych dla OPS-ów przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego zwracano nam uwagę, aby OPS-y nie wchodziły w kompetencje PUP.*

Ponadto: Ponieważ nie planowaliśmy występować z wnioskami, o których mowa w art. 50 ust. 2 pkt 2 ustawy o promocji zatrudnienia, nie widzieliśmy potrzeby sporządzania analiz w kontekście rodzaju/charakteru bezrobotnych wymienionych w art. 49 cyt. ustawy. W przypadku osób długotrwale bezrobotnych zbieraliśmy takie dane w PUP i zawieraliśmy je w Ocenie zasobów pomocy społecznej.

Z Oceny zasobów pomocy społecznej za 2011 r. wynika, że teren gminy Świdnica zamieszkiwało 93 długotrwale bezrobotnych.

(dowód: akta kontroli str. 20, 96, 203)

GOPS nie prowadził wspólnie z PUP rozpoznania na jakie zawody, formy zatrudnienia jest zapotrzebowanie na lokalnym rynku pracy. GOPS nie zasięgał w tym zakresie informacji w PUP.

Kierownik GOPS A. Mierzwa wyjaśniła: *Nie prowadziliśmy z PUP rozpoznania rynku pracy, jedynie wysyłaliśmy do PUP propozycję listy szkoleń zawodowych, na które zapotrzebowanie składali nasi beneficjenci.*

(dowód: akta kontroli str. 96)

⁹ Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 ze zm.

GOPS zawarł ponadto porozumienie z Miastem Zielona Góra w sprawie umożliwienia kierowania osób z terenu gminy Świdnica do uczestnictwa w projekcie *Aktywność się opłaca. Centrum Integracji Społecznej szansą powrotu na rynek pracy*. W wyniku tego porozumienia GOPS skierował do CIS-u 12 osób na kursy zawodowe¹⁰.

(dowód: akta kontroli str. 142-143)

1.4. W GOPS nie istniała sformalizowana procedura selekcji kandydatów do zawarcia kontraktu socjalnego. Pracownicy socjalni w toku bieżącej pracy, w sytuacji stwierdzenia potrzeby - problemu występującego u danej osoby bądź w rodzinie, wyłaniali kandydatów i zawierali z nimi kontrakty.

W przypadku natomiast kontraktów socjalnych realizowanych w ramach projektu finansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), uczestnicy powinni byli spełniać kryteria określone projektem.

(dowód: akta kontroli str. 95)

Wyszczególnienie osób, z którymi zawarto kontrakty socjalne przedstawia zestawienie:

Osoby, z którymi podpisano kontrakty socjalne	Liczba osób	
	2011	2012
Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, o których mowa w art.108 ust.1 ustawy o pomocy społecznej (wymagające wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu).	39	26
Rodziny, o których mowa wyżej	38	26
Osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy (art.49 ustawy o promocji zatrudnienia) - ogółem, a w tym :	39	26
- bezrobotni do 25 roku życia,	1	4
- długotrwale bezrobotni albo po zakończeniu kontraktu socjalnego albo kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka,	33	25
- bezrobotni powyżej 50 roku życia,	14	20
- bezrobotni bez kwalifikacji, doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego,	24	24
- osoby bezrobotne samotnie wychowujące co najmniej 1 dziecko do lat 18,	7	3
- osoby bezrobotne, które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia,	2	1
- osoby bezrobotne niepełnosprawne	11	7

(dowód: akta kontroli str. 145)

1.5. Pracownicy socjalni zawarli łącznie 64 kontrakty socjalne typu A – w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej, z czego 38 w 2011 r., z tego 11 finansowanych ze środków własnych i 27 ze środków EFS, a w 2012 r. – 26 kontraktów, w tym 10 finansowanych ze środków własnych i 16 ze środków EFS.

¹⁰ Opiekun małego dziecka, magazynier, winiarz/ogrodnik, kasjer/sprzedawca, pomoc krawiecka, pomocnik piekarza-cukiernika, kucharz małej gastronomii.

Z uwagi na niedotrzymanie postanowień kontraktu, bądź z innych przyczyn leżących po stronie beneficjenta¹¹, w roku 2011 zerwano 6 kontraktów, a w 2012 – pięć. Do zawartych kontraktów socjalnych nie wprowadzano zmian.

Analiza 42 kontraktów socjalnych, w tym 11 finansowanych ze środków własnych¹², a 20 finansowanych ze środków EFS oraz 11 zerwanych wykazała¹³, że:

- kontrakty socjalne finansowane ze środków własnych zawierane były na okres od 1 do 12 miesięcy, natomiast realizowane w ramach projektu finansowanego z EFS trwały 7-8 miesięcy;
- celem kontraktów było w szczególności: podniesienie kwalifikacji zawodowych, wyrównywanie umiejętności społecznych i opiekuńczo-wychowawczych oraz nabycie zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez¹⁴:
  - ✓ podjęcie terapii (m.in. indywidualnej lub grupowej, uzależnień, rodzinnej, małżeńskiej, psychologicznej) – 38 kontraktów,
  - ✓ podjęcie zatrudnienia, nabycie umiejętności poszukiwania pracy, podniesienie kwalifikacji zawodowych – 9 kontraktów,
  - ✓ podjęcie współpracy z asystentem rodziny – 8 kontraktów,
  - ✓ podjęcie prac społecznie-użytecznych celem spłaty zadłużenia – 3 kontrakty,
  - ✓ zagrożenie odmową udzielenia wsparcia z GOPS w razie nie wywiązania się przez beneficjenta z postanowień kontraktu – 5 kontraktów;
- kontrakty były sporządzone zgodnie z obowiązującym wzorcem rozporządzenia MPiPS z dnia 2010 r. w sprawie wzoru kontraktu socjalnego¹⁵;
- zawarcie kontraktu w 40 przypadkach poprzedzono prawidłowo przeprowadzonym rodzinnym wywiadem środowiskowym, natomiast w dwóch przypadkach wywiad został przeprowadzony po zawarciu kontraktu socjalnego (21 dni i 1 miesiąc)¹⁶;
- każdorazowo umowy kontraktu zawierały skonkretyzowane cele, przewidywane efekty, działania oraz terminy ich realizacji. Założone cele odnosiły się do podstawowej przyczyny powodującej trudną sytuację życiową;
- przebieg realizacji działań beneficjenta był monitorowany przez pracownika socjalnego;
- w każdym przypadku przeprowadzano ocenę realizacji działań ustalonych w kontrakcie, przy czym w 11 przypadkach dokonano oceny nie według wzorca określonego w rozporządzeniu w sprawie wzoru kontraktu socjalnego.

Kierownik GOPS A Mierzwa wyjaśniła: *Uznaliśmy, że forma notatki zapisana pod kontraktem jest wystarczająca. Deklaruję, że w przypadku realizacji kolejnych*

¹¹ Z uwagi na: zmianę miejsca zamieszkania, pogorszenie sytuacji zdrowotnej, ograniczenie władzy rodzicielskiej, przerwanie kursu, brak współpracy z GOPS.

¹² Wszystkie zawarte przez GOPS kontrakty socjalne finansowane ze środków własnych.

¹³ Do beneficjentów kontraktów, objętych szczegółową analizą, skierowano ankietę dotyczącą udziału w kontrakcie socjalnym. Ankietę odesłał jeden beneficjent.

¹⁴ W przypadku wielu kontraktów przewidywano zastosowanie więcej niż jednego działania/instrumentu.

¹⁵ Dz. U. Nr 218, poz. 1439.

¹⁶ Kontrakty sporządzone odpowiednio w dniach: 03.01.2011 r. oraz 25.03.2011 r.

kontraktów oceny realizacji działań ustalonych w kontrakcie będziemy dokonywać w oparciu o ustalony w rozporządzeniu wzorzec.

(dowód: akta kontroli str. 202-204, 204b, 205-353, 358).

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Wbrew wymogom określonym w art. 110 ust. 11 ustawy o pomocy społecznej, Ośrodek nie zatrudniał wystarczającej liczby pracowników socjalnych.

GOPS zatrudniał 3 pracowników socjalnych, w sytuacji gdy liczba mieszkańców gminy wynosiła na koniec 2011 i 2012 r. odpowiednio 6.075 i 6.166. GOPS powinien zatrudniać pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców.

(dowód: akta kontroli str. 97, 98)

Kierownik GOPS Anna Mierzwa wyjaśniła: *W ubiegłych latach nieznacznie przekraczaliśmy ustalony wskaźnik wynikający z ustawy o pomocy społecznej, a brak zatrudnienia dodatkowego pracownika socjalnego wynikał z ograniczeń finansowych Ośrodka. W ostatnich dniach jednak Pan Wójt zgodził się na zwiększenie zatrudnienia w GOPS dostosowując wskaźnik dokładnie do liczby mieszkańców Świdnicy. Zadanie to zostanie wykonane do końca 2013 r.*

(dowód: akta kontroli str. 149)

2. W przypadku dwóch kontraktów wywiad został przeprowadzony po zawarciu kontraktu socjalnego (21 dni i 1 miesiąc).

(dowód: akta kontroli str. 208, 211)

Stosownie do przepisów art. 107 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, *rodzinny wywiad środowiskowy przeprowadza się w celu ustalenia sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób i rodzin. Zgodnie z § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 stycznia 2011 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego¹⁷, na podstawie przeprowadzonego wywiadu pracownik socjalny dokonuje analizy i oceny sytuacji danej osoby lub rodziny i formułuje wnioski z niej wynikające, stanowiące podstawę planowania pomocy.*

Pracownik socjalny Ilona Felsman wyjaśniła: *Bardzo dobrze znałam sytuację socjalną tych dwóch osób, ponieważ korzystali oni z opieki GOPS od lat. Mogłam ocenić potrzebę zawarcia kontraktu m.in. na podstawie wizyty, którą przeprowadziłam przed zawarciem kontraktu oraz rozmów z sołtysami. W tej sytuacji nie widziałam potrzeby sporządzenia wywiadu do dnia zawarcia kontraktu - w przypadku p.N., natomiast w przypadku p.S.- nie miałam takiej fizycznej możliwości, ponieważ uczestniczył on w kursie organizowanym przez CIS.*

(dowód: akta kontroli str.254)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

W ocenie NIK, skorzystanie z uprawnień jakie nadał Ośrodkom Pomocy Społecznej ustawodawca w art. 50 ust. 2 pkt 2 ustawy o promocji zatrudnienia (...), w odniesieniu do osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy (art. 49 cyt. ustawy), mogłoby spowodować wzmocnienie aktywności i samodzielności zawodowej tych osób, a w konsekwencji przyczynić się do spadku bezrobocia na terenie gminy Świdnica.

¹⁷ Dz. U. z 2011 r. Nr 27, poz. 138, a wcześniej rozporządzenie MPS z dnia 19 kwietnia 2005 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego (Dz. U. z 2005 r. Nr 77, poz. 672 ze zm.).

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym obszarze.

Opis stanu faktycznego

2. Efekty realizacji kontraktów socjalnych

2.1. Spośród beneficjentów 64 kontraktów socjalnych zawartych w latach 2011-2012, w tym 53 ukończonych, na dzień 1 lutego 2013 r. usamodzielnionych było łącznie 15 absolwentów kontraktów (7 z 2011 r. oraz 8 z 2012 r.), przy czym 10 z nich również nie figurowało w rejestrze PUP.

(dowód: akta kontroli str. 151, 154-155)

2.2. Szczegółowa analiza 42 kontraktów socjalnych (o których mowa w pkt 1 wystąpienia) wykazała m.in., że:

- przed zawarciem kontraktów socjalnych ze świadczeń pomocy społecznej korzystali beneficjenci 40 kontraktów¹⁸, natomiast po zakończeniu realizacji kontraktów – 12 dodatkowych beneficjentów przestało korzystać ze świadczeń;
- w sytuacji gdy po zakończeniu kontraktu absolwenci występowali o udzielenie pomocy społecznej, przede wszystkim wypłatę zasiłków, pracownicy socjalni kontynuowali pracę socjalną z tymi absolwentami;
- w zakresie oceny osiągniętych efektów: a) w przypadku kontraktów finansowanych ze środków własnych pracownicy przed zakończeniem realizacji kontraktu każdorazowo dokonywali oceny podjętych działań, b) w przypadku kontraktów finansowanych z EFS – beneficjent przed zawarciem kontraktu, jak i po jego realizacji, wypełniał test (Samocenę), pozwalający na dokonanie oceny zmian zauważanych w swojej sytuacji życiowej przez samego beneficjenta, pracownicy socjalni co kwartał składali sprawozdania do kierownika GOPS z realizacji pracy socjalnej w ramach kontraktu, jak również przed zakończeniem realizacji kontraktu każdorazowo dokonywali oceny podjętych działań przez beneficjenta.

(dowód: akta kontroli str. 110-127, 205-353)

Stosownie do § 7pkt 9 umowy ramowej Projektu systemowego „Odnaleźć siebie”¹⁹, GOPS złożył do EFS *Bilans realizacji projektu systemowego na rok 2011*, w którym poza ujęciem postępu finansowego oraz rzeczowego projektu, wskazano osiągnięte wartości kumulatywne oraz stopień realizacji zakładanego wskaźnika z podziałem na interesujące grupy osób (wg wykształcenia, wieku itp.)²⁰.

(dowód: akta kontroli str. 161, 189-193)

GOPS nie występował do PUP o informację czy absolwent z poprzedniego roku zarejestrował się ponownie jako osoba bezrobotna. Kierownik GOPS Anna Mierzwa wyjaśniła: *Nie monitorowaliśmy trwałości ekonomicznego usamodzielnienia się absolwentów kontraktów. Natomiast niewątpliwie w razie pogorszenia ich sytuacji materialnej osoby te zgłosiłyby się do Ośrodka.*

(dowód: akta kontroli str. 150)

¹⁸ Liczba klientów zarejestrowanych w PUP: przed zawarciem kontraktów – 27 osób, wg stanu na miesiąc marzec 2013 r. – 11 osób.

¹⁹ UDA-POKL.07.01.01-08-069/10-00.

²⁰ Do dnia 25.03.2013 r. GOPS nie otrzymał oceny (weryfikacji) wniosku o płatność z Departamentu EFS Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w związku z czym nie nastąpił jeszcze obowiązek sporządzenia bilansu. W myśl § 7pkt 9 cyt. umowy ramowej, bilans należało sporządzić w terminie 10 dni roboczych od otrzymania informacji o wynikach weryfikacji wniosku.

2.3. W okresie objętym kontrolą przeszkolonych zostało łącznie 12 osób, w tym najwięcej w zawodzie: kasjer/sprzedawca (3 osoby), winiarz/ogrodnik (2 osoby), pomoc krawiecka (2 osoby), pomocnik piekarza-cukiernika (2 osoby).

(dowód: akta kontroli str. 201)

Zgodnie z Klasyfikacją Zawodów i Specjalności²¹ dla zawodu:

- pomoc krawiecka - wskaźnik intensywności deficytu określono jako maksymalny (napływowi wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej nie towarzyszył napływ bezrobotnych),
- pomocnik piekarza- cukiernika - wskazano jako zawód nadwyżkowy,
- ogrodnik²² - zawód deficytowy,
- kasjer – zawód zrównoważony, a sprzedawca – zawód nadwyżkowy.

(dowód: akta kontroli str. 154)

Spośród 12 przeszkolonych osób dziewięć znalazło zatrudnienie, a trzy nie²³ (w tym jedna osoba przeszkolona w zawodzie nadwyżkowym).

(dowód: akta kontroli str. 201, 204a, 358)

W sprawie szkolenia osób w zawodach nadwyżkowych kierownik GOPS Anna Mierzwa wyjaśniła: *My jako GOPS kierowaliśmy wszystkich zainteresowanych szkoleniami do CIS, gdzie odbywała się rekrutacja pośród tej grupy (m.in. rozmowy kwalifikacyjne z psychologami) i to tam zapadała decyzja kto ze zgłoszonej przez GOPS grupy odbędzie szkolenie zawodowe. W odniesieniu do osób zakwalifikowanych, GOPS ponosił jedynie koszty dojazdu co wynikało z umowy wiążącej nas z CIS²⁴.*

(dowód: akta kontroli str. 142-143, 201, 202)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym obszarze.

3. Wykorzystanie środków finansowych na realizację kontraktów socjalnych

3.1. Źródła pochodzenia oraz wysokość środków na finansowanie kontraktów socjalnych przedstawia poniższe zestawienie:

²¹ W okresie od 1 lipca 2010 r. do 1 września 2012 r. obowiązywała Klasyfikacja wprowadzona rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. Nr 82, poz. 537), a od 1 września 2012 r. obowiązuje zmieniona klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy wprowadzona rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 listopada 2012 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy i zakresu jej stosowania (Dz. U. z dnia 19 listopada 2012 r. poz. 1268).

²² Klasyfikacja nie wymienia zawodu: „winiarz”.

²³ Koszt szkolenia tych trzech osób wyniósł 2.826 zł.

²⁴ Stosownie do § 4 ust. 1 i 2 Porozumienia z dnia 24 marca 2010 r. zawartego z Miastem Zielona Góra.

Rodzaj kontraktu	Źródło finansowania	Wysokość wydatkowanych środków (w zł)	
		2011 r.	2012 r.
Część I A i II A – kontrakt socjalny zawarty z osobą/rodziną w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej	Środki własne ogółem: - jako wkład do projektu, - pozostałe środki własne	14.324,79 11.733,63 2.591,16	9.786,00 9.786,00
	Środki z budżetu, w tym: - z MPiPS, - od wojewody, - z PFRON, - inne	4.837,52 4.837,52	3.539,22 3.539,22
	Środki UE/EFS	86.758,19 w tym: 73.127,62 (kontrakty socjalne z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji) 13.630,57 (koszty związane z zarządzaniem projektem)	71.330,03 w tym: 62.777,86 (kontrakty socjalne z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji) 8.552,44 (koszty związane z zarządzaniem projektem)
RAZEM A		105.920,50	84.655,25

Wartość zaplanowanych wydatków na realizację projektu „Odnaleźć siebie” wyniosła 103.833,47 zł na rok 2011 i 85.686 zł na rok 2012.

(dowód: akta kontroli str. 189, 359, 362)

Środki finansowe przeznaczone zostały m.in. na następujące działania w ramach kontraktów socjalnych:

- współfinansowanie prac społecznie użytecznych – 1.679,40 zł,
- terapie w grupach samopomocowych i grupach wsparcia – 14.319,22 zł,
- indywidualne konsultacje psychologiczne lub terapeutyczne – 80.880,00 zł,
- zatrudnienie asystentów rodziny i organizacje warsztatów artystycznych – 47.899,01 zł,
- składki na ubezpieczenie zdrowotne – 239,76 zł,
- świadczenia w postaci zasiłków specjalnych wypłaconych bezpośrednio beneficjentom – 22.191,63 zł.

(dowód: akta kontroli str. 360)

Odnosząc się do stopnia zaspokojenia potrzeb socjalnych kierownik A. Mierzwa wyjaśniła, że: *Wysokość środków wydatkowanych na finansowanie kontraktów socjalnych zaspokajała potrzeby beneficjentów pomocy społecznej w pełnym zakresie, w odniesieniu do ówczesnych ich potrzeb.*

Środki finansowe przeznaczone na realizację kontraktów socjalnych realizowanych w ramach projektu systemowego „Odnaleźć siebie” (...) współfinansowanego ze

środków UE w ramach EFS POKL, w 100% zabezpieczały realizację wszystkich działań, instrumentów aktywnej integracji realizowanych w ramach projektu (...).

(dowód: akta kontroli str. 361)

3.2. Ewidencja księgowa środków na realizację kontraktów socjalnych w ramach programu „Odnaleźć siebie” prowadzona była na wyodrębnionym rachunku bankowym, w odrębnym systemie rachunkowości, umożliwiającym prowadzenie odrębnego dziennika księgowania i sporządzanie zestawienia obrotów i sald dla projektu współfinansowanego ze środków unijnych. Ewidencja księgowa prowadzona była zgodnie z zasadami przyjętymi w polityce rachunkowości dla Ośrodka, w szczególności zgodnie z Zasadami wyodrębnienia ksiąg rachunkowych dla projektów realizowanych z udziałem środków finansowych pochodzących ze środków z UE.

(dowód: akta kontroli str. 368-372, 374-378)

Środki na realizację kontraktów socjalnych wykorzystywane były zgodnie z przeznaczeniem, a działania finansowane środkami przeznaczonymi na realizację kontraktów socjalnych były każdorazowo weryfikowane i potwierdzane m.in. poprzez:

- sporządzanie sprawozdań miesięcznych i kart czasu pracy asystentów rodziny i instruktorów prowadzących warsztaty artystyczne,
- sporządzanie list obecności przy pracach społecznie użytecznych, uczestnictwa w terapii indywidualnej i grupowej (zaświadczenia) oraz udziału w warsztatach artystycznych,
- sporządzanie imiennych list wypłat zasiłków,
- dokumentowanie spotkania promującego program „Odnaleźć siebie” i warsztatów artystycznych.

(dowód: akta kontroli str. 386)

W ramach realizacji programu „Odnaleźć siebie” Ośrodek wniósł wkład własny we właściwej wysokości, przewidzianej w umowie²⁵. Realizacja wydatków z projektu była zgodna z przewidzianym harmonogramem, a osiągnięty wskaźnik wykorzystania środków wyniósł 99,5% dla wydatków roku 2011 oraz 98,8% dla wydatków roku 2012 w stosunku do wydatków określonych we wniosku o dofinansowanie realizacji projektu.

(dowód: akta kontroli str. 158, 176, 189, 195,379-385, 362)

Nie wystąpiły przypadki odmowy zawarcia kontraktu socjalnego.

(dowód: akta kontroli str. 150)

3.3. Dla beneficjentów kontraktów socjalnych, realizowanych w ramach programu „Odnaleźć siebie”, przewidziano zasiłki specjalne, przyznawane na podstawie art. 39a ustawy o pomocy społecznej. Wysokość przyznanych zasiłków była zgodna z wartościami przyjętymi w budżecie projektu i wynosiła 366zł i 387 zł w 2011 r. oraz 611 zł i 621 zł w 2012 r. W przypadku kontraktu dla więcej niż jednego beneficjenta wysokość zasiłku stanowiła wielokrotność kwot z projektu. Oprócz zasiłków specjalnych beneficjenci otrzymywali zasiłki celowe, o których mowa w art. 39 ust 1 i 2 ustawy o pomocy społecznej. Zasiłki przeznaczone były m.in. na dofinansowanie: zakupu żywności, kosztów leczenia, zakupu podręczników szkolnych dla dzieci, zakupu opału i energii elektrycznej, kosztów pogrzebu. Beneficjentom przyznawane były również zasiłki okresowe, o których mowa w art. 38 ust. 1 cyt. ustawy.

²⁵ W kwocie łącznej 21.519,63 zł (11.733,63 zł w 2011 r. i 9.786 zł w 2012 zł).

W badanych 11 przypadkach niedotrzymania postanowień kontraktu socjalnego, po przerwaniu kontraktu 9 osobom przyznano pomoc socjalną w postaci 18 jednorazowych zasiłków celowych²⁶ i 4 zasiłków okresowych.

W stosunku do 2 beneficjentów kierownik Ośrodka odmówiła przyznania pomocy - w jednym przypadku odmowa dotyczyła przyznania zasiłku celowego, a w drugim uchylona została decyzja o przyznania zasiłku stałego związanego z niepełnosprawnością²⁷. W obu wymienionych wyżej przypadkach podstawą podjętych decyzji kierownik Ośrodka było niedotrzymanie postanowień kontraktów oraz marnotrawienie przyznanej wcześniej pomocy. Działanie kierownik GOPS było zgodne z art. 11 ust. 1 i 2 ustawy o pomocy społecznej.

(dowód: akta kontroli str. 365-367, 397-398, 401-404, 406)

W odniesieniu do decyzji przyznających pomoc finansową, pomimo niedotrzymywania warunków kontraktów, kierownik A. Mierzwa wyjaśniła, że: *GOPS w Świdnicy odmówił 2 osobom przyznania pomocy finansowej z uwagi na niedotrzymanie jego postanowień. W pozostałych przypadkach, pomimo niewywiązania się z kontraktów socjalnych, GOPS udzielał pomocy finansowej, ponieważ kierował się indywidualną sytuacją rodziny, kryteria jakie wówczas braliśmy pod uwagę to:*

- *obecność w środowiskach rodzinnych dzieci – czy brak pomocy finansowej znacząco wpłynęłaby na życie dzieci w tych rodzinach?*
- *sytuacja zdrowotna w rodzinie – czy brak pomocy finansowej na leczenie pogorszyłaby sytuację zdrowotną beneficjenta pomocy społecznej, a nawet wpłynęłaby na jego życie?*
- *warunki egzystencjalne rodzin – czy brak zakupu np. opału na zimę stanowiłoby zagrożenie życia, np. przed zamarznięciem w okresie zimowym?*
- *tragiczne sytuacje w rodzinie, wymagające natychmiastowej interwencji i pomocy m.in. finansowej (np. śmierć członka rodziny).*

Przy udzielaniu rodzaju i wysokości świadczenia brano były pod uwagę okoliczności uzasadniające udzielenie pomocy, które były na bieżąco monitorowane. Art. 11 ust 2 ustawy o pomocy społecznej, (...) może stanowić podstawę do m.in. odmowy przyznania świadczenia, ale ust. 3 tego artykułu podkreśla, że „w przypadku odmowy przyznania albo ograniczenia wysokości lub rozmiaru świadczeń z pomocy społecznej należy uwzględnić sytuację osób będących na utrzymaniu osoby ubiegającej się o świadczenie lub korzystającej ze świadczeń”, czym GOPS w Świdnicy się kierował.

(dowód: akta kontroli str. 400)

Decyzje orzekające przyznanie zasiłków celowych, wydane przez kierownik GOPS, nie zawierały właściwej podstawy prawnej.

Zgodnie z art. 104 § 1 i art. 107 §1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego²⁸, organ administracji załatwia sprawę poprzez wydanie decyzji, która powinna zawierać m.in. powołanie podstawy prawnej. W 28 wydanych decyzjach orzekających przyznanie zasiłku celowego w związku z podpisanym kontraktem socjalnym (12 decyzji w 2011 r. i 16 decyzji w 2012 r.), na łączną kwotę 14.910 zł, kierownik GOPS nieprawidłowo przywołała podstawę prawną w wydanych decyzjach, wskazując na nieistniejący przepis art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, zamiast art. 39a,

²⁶ O wartości co najmniej 3.880 zł.

²⁷ Badanie przeprowadzone na próbie 11 beneficjentów, którzy nie dotrzymali postanowień kontraktów socjalnych w okresie 2011-2012.

²⁸ Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.

przewidujący wspomnianą wyżej możliwość przyznania zasiłku w celu realizacji kontraktu socjalnego.

Kierownik A. Mierzwa podała, że: *Powyższy błąd jest nieumyślną pomyłką wynikającą z błędów technicznych opracowanych decyzji administracyjnych w wersji elektronicznej. Błąd ten w żaden sposób nie wpływał na decyzję przyznającą zasiłek celowy specjalny. Przyznanie zasiłku wynikało z realizacji kontraktu socjalnego.*

(dowód: akta kontroli str. 387-395, 400)

3.4. Jednostkowy przeciętny koszt kontraktu socjalnego wyniósł odpowiednio:

- a) w 2011 r.:
- 3.974,21 zł dla beneficjenta, który ukończył program w ramach projektu unijnego²⁹,
  - 431,87 zł dla beneficjenta, który ukończył program realizowany ze środków własnych Ośrodka³⁰,
  - 3.974,21 zł dla 7 beneficjentów, którzy usamodzielniili się w wyniku realizacji kontraktu współfinansowanego środków unijnych.
- b) w 2012 r.:
- 5.290,97 zł³¹ dla beneficjenta, który ukończył program w ramach projektu unijnego, w tym 4 beneficjentów którzy się usamodzielniili,
  - realizacja kontraktów socjalnych dla 5 beneficjentów nieuczestniczących w programie unijnym (w tym 4 usamodzielniionych) odbywała się bezkosztowo dla Ośrodka.

Przeciętny koszt kontraktu wyniósł 3.310 zł w 2011 r. i 4.031,2 zł w 2012 r., a średnia dla dwóch lat to 3.595,8 zł.³²

(dowód: akta kontroli str. 359-360, 405)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym obszarze.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli³³, wnosi o każdorazowe przeprowadzanie wywiadów środowiskowych przed zawarciem kontraktów socjalnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

²⁹ 103.329,34 zł i 26 beneficjentów.

³⁰ 2.591,19 zł i 6 beneficjentów.

³¹ 84.655,52 zł i 16 beneficjentów.

³² Koszt kontraktów w okresie 2011-2012: 190.576,02 zł i 53 beneficjentów.

³³ Dz. U. z 2012 r. poz.82.

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, dnia 29 kwietnia 2013 r.

Kontrolerzy
Beata Jakubowska
Główny specjalista k.p.

.....
podpis

Oskar Zadrejko
Główny specjalista k.p.

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

Dyrektor
Włodzimierz Stobrawa

.....
podpis